

Debatt

ROLF ENGLUND:

Den engelska läran

Vi brukade tro att det bara var att spendera sig ut ur en recession, att vi enkelt kunde öka sysselsättningen genom att minska skatterna och öka statsutgifterna. Nu säger jag till er, friskt och uppriktigt, att den möjligheten existerar inte längre, och om den nu någonsin existerat, så har den endast fungerat genom att injicera allt större inflationsdoser i ekonomin, vilka sedan följts av högre arbetslöshet i nästa omgång. Detta är berättelsen om de senaste 20 åren."

Detta är ett belysande citat ur Janerik Larssons bok "Ett annat England" (Timbro) som behandlar Mrs Thatchers England. Citatet visar hur man i England på ett helt annat sätt än i Sverige har lärt sig läxa om inflation och recession. Det verkligt intressanta med citatet (frånsett dess viktiga sakliga innebörd) är att yttrandet är fällt inte (som man kanske kan tro) av Mrs Thatcher utan av hennes företrädare på premiärministerposten, labour-mannen James Callaghan. Han sade det redan 1976 (det år då vi i Sverige fick en borgerlig regering som övertog ett land i stort sett utan budgetunderskott).

Janerik Larsson tillhör Mrs Thatchers supporterskara. Hon är, skriver han, en av västvärldens kraftfullaste regeringschefer. Hennes ideologi är på intet sätt extrem. Den som lyssnar på henne, och inte blott på vad som sägs om henne, möter en inte särskilt sofistikerad, närmast populistisk göra-nyttå-för-sig-filosofi som direkt apellerar till mycket breda samhällsskikt. Mrs Thatcher visar, menar Janerik Larsson, att politiker kan göra annat än anpassa sig efter vad som i varje ögonblick anses vara "politiskt möjligt". Denna nya stil är något som västdemokratiernas politiska ledare måste förmå sig till och väljarna acceptera om demokratiernas framtidsutsikter skall te sig ljusare.

Det som gör Thatchers Storbritannien så spännande är att här avtecknas helt klart ett icke-socialistiskt alternativ med framtidsmöjligheter, hävdar Janerik Larsson. Vaktslåendet om medelklassen, om "the pursuit of excellence", om värdet av ett fritt näringsliv, av entreprenörskap, om vikten av att inte låta "jämlighet" bli detsamma som brutal nivåivering, det är hörnstenar i en sådan politik.

Janerik Larsson återkommer på flera stäl-

len till vad han anser vara en skarp konflikt inom det brittiska Tory-partiet mellan å ena sidan "överklasskonservatismens och gods-ägararistokratins företrädare" och å andra sidan "de medelklassliberaler som vill att det skapas möjligheter för nya människor att bli rika och framgångsrika". Mrs Thatcher för den breda brittiska medelklassens politik, därför, menar Janerik Larsson, motståndet från den paternalistiska överklassens social-konservativa samförståndspolitik och från den nysocialistiska förmyndartänkande nya klassen inom fackföreningsrörelse och parti. Det samförstånd mellan socialkonservativa Tories och labourpolitiker som präglade en stor del av detta århundrades brittiska politik bröts dramatiskt med Thatchers valseger 1979.

I en bilaga ger Ralph Harris, legendarisk chef för IEA, Institute of Economic Affairs, sin syn på vad som hänt i England. Vid mitten av 1970-talet, skriver Harris, hade det intellektuella initiativet övergått från kollektivisterna till representanterna för den marknadsekonomisk-monetaristiska filosofin som leddes av Friedman och Hayek. När Mrs Thatcher fick regeringsmakten 1979 (som den första kvinnliga premiärministern i England och, vilket kanske är än märkligare, som den första kvinnan som ledare för det brittiska konservativa partiet) hade hon som målsättning att

- reducera bördan av den offentliga sektorn och skattepolitiken,
- attackera inflationen genom en striktare monetär politik istället för direkt kontroll av priser och vinster,
- tygla den fackliga makten via lag snarare än genom formella eller informella överenskommelser med fackliga ledare (som Labour hade försökt och misslyckats med) och att
- få de förstatligade industrierna att uppträda mera kommersiellt, att reducera deras förluster, att utsätta dem för konkurrens och så långt möjligt att bjuda ut offentliga tillgångar på marknaden.

I sin andra budget lanserade den brittiske finansministern sin strategi för penningpolitiken innebärande att ökningen av penningmängden skulle reduceras under fyra år. Av-

sikten med att avisera mål för de närmaste åren var att bryta inflationens psykologiska effekter och vinna slaget om de förväntningar som styr beteendet. Detta var den gradvisa politik som rekommenderats av Milton Friedman, snarare än den korta skarpa chockbehandling som Hayek uppmanar till.

Mrs Thatcher har lyckats med att få ned inflationstakten till en årstakt på kring fem procent i början av 1983. Men det beror nog inte i första hand på en framgångsrik monetaristisk politik. Både den sjunkande inflationstakten och den stigande arbetslösheten hänger nog snarare samman med att det brittiska pundet länge har legat på en alldeles för hög nivå. De lärde tvistar om varför pundet stigit så mycket att det under 1980-81 låg 30-40 procent över den nivå vid vilken den brittiska tillverkningsindustrin hade varit konkurrenskraftig. En del tror att det beror på de (tidigare) stigande inkomsterna från Nordsjöoljan. Andra hävdar att det beror på de stigande räntor och det stigande förtroendet för Mrs Thatcher som hennes proklamerade monetarism sägs ha lett till.

I början på 1983 har pundet sjunkit, kanske till följd av de fallande oljepriserna, med över 20 procent. Det betyder en väsentlig förbättring av den brittiska industrins konkurrenskraft. Trots detta är det emellertid en allmän uppfattning att det brittiska pundet fortfarande ligger väsentligt över sitt "rätta" värde. Kanske är det så, att arbetslösheten i Eng-

land mera beror på att man hittat olja i Nordsjön än att man bedrivit monetaristisk politik under Mrs Thatcher?

Före maj 1984 kommer ett parlamentsval att avgöra om Mrs Thatcher får vad hon 1979 menade vara nödvändigt, för att hennes politik skulle lyckas, nämligen två mandatperioder. Det valet blir ett av de viktigaste och intressantaste i västvärlden efter 1945, skriver Janerik Larsson. Inför det kommande valet i England kommer debatten om vad som har hänt i England att öka även i Sverige. Inför den debatten är Janerik Larssons bok både nyttig och viktig. Det är visserligen så att tanken att man kan lära något positivt från Thatchers land idag är en främmande tanke i svensk offentlig debatt. Thatcherbilden i svenska massmedia har varit och är i hög grad ännu högst karrikerad. I självsäkra tonfall och med förakt i rösten har svenska både socialdemokratiska och borgerliga politiker tagit avstånd från hennes politik. Den fortgående svenska krisen har dock enligt Janerik Larsson förtagit intrycket av att "Sverige vet bäst", en attityd som sedan länge präglat svensk utrikesrapportering.

I takt med att den svenska krisen djupnar och det blir uppenbart att något nytt måste till kommer säkert intresset av att studera utvecklingen i England att öka. För den som vill börja redan nu kan Janerik Larssons "Ett annat England" tveklöst rekommenderas.

MATS FÄLT:

Labour

Ibland när konservativa debattörer ondgör sig över den socialdemokratiska rörelsens uselhet ligger det nära till hands att tro att denna tillhör de värsta i denna värld. Efter att ha läst Dennis Kavanaghs bok "The Politics of the Labour Party" (George Allen & Unwin, 1982) ändrar man snart uppfattning. Den svenska socialdemokratin är en ganska beskedlig hydra trots allt. På hennes majestäts

dimniga öar håller en organisation till som på många sätt är en betydligt mer skräckinjagande skapelse.

Vad fackföreningarnas makt anbelangar är till exempel LO i Sverige i jämförelse med TUC i England närmast maktlöst inom SAP. Skillnaderna är större än man tror.

Kavanaghs bok innehåller en samling artiklar som speglar avsnitt av Labourpartiets his-